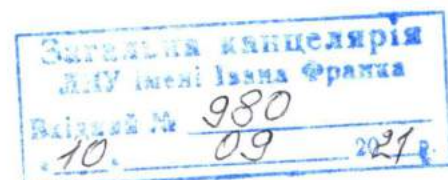

Відгук
офіційного опонента **Григорія Клочека** на кандидатську дисертацію
Назара Данчишина
«Поліфонія поетичних світів Ігоря Калинця, Романа Кудлика
та Григорія Чубая»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі
спеціальності 10.01.01 - українська література.

Актуальність дослідження. Як правило, коли йдеться про поезію шістдесятників, то називається низка («обойма») широко відомих імен, творчість яких складає визначну сторінку в історії української літератури П-ї половини ХХ століття: Дмитро Павличко, Василь Симоненко, Микола Вінграновський, Іван Драч, Ліна Костенко... Це був потужний творчий вибух, відлуння якого було відчутне в наступних десятиліттях. Власне творчість трійки талановитих поетів Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая, поетичні світи яких є об'єктом аналізу в опонованій дисертації, була породжена тим могутнім суспільно-політичним та духовним резонансом, який був викликаний «хрущовською відлигою». Цих поетів треба віднести до «другої хвилі» (М. Ільницький) шістдесятників.

Чи є сенс спрямовувати дослідницьку увагу на творчість названих поетів, які представляють окремих регіон – назовемо його «львівським»? Звичайно ж, такий сенс є! Рух «шістдесятництва» фактично проявився в усіх регіонах України, але при цьому кожний регіон мав свою специфіку. Скажімо, творчість Бориса Нечерди, Валентина Мороза (поета) та Володимира Рутківського (цей список може бути продовжений), які в 60-х роках розпочали й продовжили свій творчий шлях в Одесі, багато в чому – в тематиці, в поетичній стилістиці і т.д. – відрізняється від трійки поетів, які представляють західний регіон України. І це зрозуміло: різні культурні традиції у цих двох регіонах, різна історія, різні впливи, одне слово – різна «генеза». Саме тому порівняльне дослідження в дисертації Назара Данчишина творчості Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая не тільки сприяє увиразненню постатей цих талановитих митців, а й наносить важливі штрихи на загальну картину літературного процесу підсоветської України 1960–1970-х років. В цьому і полягає актуальність проблематики, яка досліджувалася Назаром Данчишином.

Про методологію та методіку дослідження. Стратегія і тактика дослідження поліфонії поетичних світів Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая, думається, вироблялася таким чином, щоб, по-перше, охарактеризувати суспільно-політичні умови, в яких доводилося творити цим поетам; по-друге, визначити спільне та відмінне між ними, тобто окреслити як індивідуальність кожного з них, так і моменти, які зближують їх. Наступне важливе завдання полягало в тому, щоб «розгерметизувати» (див. автореферат, с.5) складну образність цих поетів явно андеграундного спрямування.

На мою думку, стратегія і тактика дослідження мала б вибудовуватися виходячи з установки, яка сформульована в назві дисертації, у якій йдеться про намір (завдання) досліджувати **поліфонію поетичних світів** трьох митців поетичного слова. Звідси випливає висновок, що в першу чергу необхідно було визначитися зі змістом поняття «**поетичний світ**», яке має статус наукової категорії і яке, виходячи з назви дослідження, має бути головним об'єктом дослідження. Щоправда, розглядати цю категорію треба було в найтіснішому зв'язку з тісно спорідненими категоріями «художній світ письменника», «художній світ твору». Наукових розробок на цю тему не так і багато, але вони є (див., напр.: «Художній світ» як категоріальне поняття» // Григорій Клочек. Енергія художнього слова. – Кіровоград, 2007), і вони могли б стати основою для визначення дисертантом категорії «поетичний світ митця». Такий підхід уточнив би об'єкт дослідження, оптимізував би його структуру.

У свою чергу розробка категорії «поетичний світ» обов'язково виводить на сумісну категорію «художнє (поетичне) мислення митця», на особливості його світобачення, світосприймання, а далі – йдеться про органічно-природний зв'язок – на його поезику.

Все це могло б стати методологічною основою для дослідження та увиразнення поетичного світу кожного з названих в заголовку дисертації світів. І завдяки цій увиразненості ці поетичні світи зазвучали б **поліфонічно**. А що така поліфонія була б відчутною, то немає сумніву. Вражала б глибинна закоріненість Ігоря Калинця в українську фольклорну образність, грайлива винахідливість верлібрових поетичних форм вираження Романа Кудлика, глибока підтекстовість асоціативної («ребусної») метафорики Григорія Чубая.

Висловлюю своє бачення у вибудовуванні стратегії і тактики заявленого дослідження. І нехай воно сприймається як можлива альтернатива, а не як критика. Тим більше, що дослідження Назара Данчишина приємно вражає своєю фундаментальністю, за якою – великий обсяг пошуково-творчої роботи. **Врешті-решт, науковця, так само як і митця, бажано судити за законами, ним же створеними.**

Найбільш істотні наукові результати. Перекоаний, що дисертант зробив правильно, коли приділив велику увагу характеристиці суспільно-політичній атмосфері 60–70-х років, в якій довелося жити й творити українським митцям. Ця атмосфера в загальних рисах добре відома, проте дисертант ілюстрував свій виклад свіжими деталями, які характеризували «галицьку» специфіку того часу. Відомо, що в Західній Україні органи КДБ особливо ретельно стежили за творчими людьми. Власне весь **перший** розділ дисертації «**Контекст і підтекст доби в поезії Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Ігоря Чубая**», присвячений проблемі протистояння представників львівського поетичного андеграунду соцреалістичному офіціозу. Саме ця проблема в різних аспектах розглядалася в таких підрозділах першого розділу як «Життя у «великій» і «малій» зонах: суспільно-політичні умови 1960–1970 років «Поезія як визволення з

віртуальної в'язниці: образи тюрми та замкненого простору», «Обряд «відчинення верби» як вихід за фізичні та духовні ґрати».

Наскрізні мотиви прагнення до свободи духу, протистояння із системою совкового буття та мислення досліджувалися в наступному розділі **«Слідами «урваних ліній» життя та творчості поетів»**. У цьому розділі дослідник інтерпретував художні смисли, породжувані образом творчої дороги, темою творчого призначення поета.

Третій і четвертий розділи (**«Сакральність еросу в поезіях Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая»**; **«Мова мовчання в поетичних світах Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая»**) дає підстави мені як опоненту зупинитися, принаймні, на трьох моментах.

Перший з них. Повертаючись до раніше висловленого зауваження про стратегію і тактику дослідження, ще раз наголошую, що оптимальний шлях у виборі стратегії дослідження полягав у монографічному дослідженні поетичного світу кожного з трьох поетів. Пішовши іншим шляхом – шляхом аналізу окремих, спільних, на думку дисертанта, змістових моментів у творчості трьох поетів (тема еросу, тема «мови мовчання») – зашкодив цілісному сприйманню поліфонії їх поетичних світів, надав їх сприйманню певної роздрібленості.

Проте вказаний недолік певною мірою компенсується тим, що структура третього і четвертого розділів вибудована з підрозділів, більшість з яких зосереджені на аналізі окремих творів. Це важливий позитивний момент в дисертації.

Як відомо, «жанр» аналізу окремого твору не часто зустрічається в нашому «дисертаційному» літературознавстві. Хоч він і дуже важливий, бо завдяки йому можна здійснити глибоке проникнення в творчість митця, розкрити його сутнісні моменти.

Треба віддати належне Назару Данчишину – він виконав велику й складну роботу, зосередивши зусилля на інтерпретації окремих творів названих трьох поетів. Складність цієї роботи полягала в тому, що поетика всіх інтерпретованих творів позначена ускладненою метафоричністю, що характерна для андеґраундної поезії. Ускладнена асоціативно-метафорична образність взагалі була чи не найбільш характерною рисою «другої хвилі» шістдесятників. «Взорування на метафору як основний троп у творенні поезії споріднює трьох львівських авторів із поетами Київської школи», – справедливо відзначає Назар Данчишин у першому розділі дисертації. Процес інтерпретації таких поетичних текстів нагадує процес розгадування словесних ребусів.

Відомо, що юний Григорій Чубай починав свою творчість під впливом Т.С. Еліота. Про цього поета Євген Маланюк писав в одній із своїх «Нотаток»: «Нобелівські лаври нещодавно несподівано одержав англо-американський поет Т.С. Еліот, твори якого, як відомо, є майже «герметичні» і під стріху, як кажуть поляки, ніколи не потраплять» (ж. Київ (Каліфорнія). – 1953. – № 1. – С. 48). Ця «герметичність», що йшла від Еліота (і не лише, зрозуміло, від нього) була особливо характерна для Чубая, дещо меншою

мірою вона була проявлена в поезіях І. Калинця та Р. Кудлика. То ж завдання, яке стояло перед дисертантом як інтерпретатором окремих творів цих трьох львівських поетів, якраз і полягало в тому, щоб «розгерметизувати» ці твори, увиразнити художні смисли, що були закодовані в їх «ребусну» метафоричну мову. З цим складним завданням дисертант справився, проявляючи при цьому тонку дослідницьку проникливість та винахідливість. Показовим тут є аналіз поеми Григорія Чубая «Говорити, мовчати і говорити знову».

Врешті-решт ці інтерпретації окремих поетичних творів є серйозним внеском в осмислення творчості львівського поетичного андеграунду 60–70-х років. Є надія, що такі інтерпретаційні зусилля в розгадуванні метафоричних ребусів допоможуть хоч в якійсь мірі потрапити «під стріху» метафорично (аж до «ребусності»!) ускладненим поезіям. Щоправда, якщо врахувати, що під впливом різних чинників (живемо в часи переходу з епохи Гуттенберга до епохи Цукенберга, коли відбувається різке зниження інтересу власне до художнього слова), то така надія є вельми слабкою.

П'ятий розділ – **«Синестезія в ліриці Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая»** – досліджує таку важливу рису метафоричного вираження як асоціативні зближення між різними видами сприймання (зорових, слухових, дотикових...). Ступінь синестезії – одна з найбільш істотних характеристик власне художнього світосприймання. Досліджуючи синестезичні елементи в поезиці трьох львівських поетів, Назар Данчишин наніс додаткові штрихи на особливості їх поетичного обдарування.

У **«Висновках»** стисло, але з достатньою повнотою зроблені підсумки проведеного дослідження.

Аналіз **публікацій** Н. Данчишина засвідчує їхню відповідність (кількісну та якісну) вимогам до оприлюднення результатів кандидатської дисертації. Зокрема за матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 8 статей, 4 з яких надруковані у фахових виданнях, затверджених ДАК України, 2 – в іноземних виданнях і 2 – додаткові.

Апробація результатів дисертації відбулася у формі участі в багатьох (їх більше десяти) наукових конференціях та семінарах різного рівня – в тому числі міжнародних та всеукраїнських.

Автореферат дисертації адекватно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

Підсумовуючи все вищесказане, зазначимо, що, на наше переконання, є всі підстави класифікувати дисертаційну роботу пана Назара як ґрунтовне дослідження, що містить нові наукові положення, має вагоме теоретичне та практичне значення.

Однак, не зважаючи на це, дисертація викликає **певні зауваги дискусійного характеру**.

1. Основне зауваження, яка стосується стратегії дослідження, ми вже висловили й обґрунтували в процесі аналізу. Переконаний, що дослідження треба було вибудовувати як монографічний аналіз кожного з трьох

поетичних (художніх) світів. При цьому необхідно було системно охарактеризувати категорію «поетичний світ».

2. Відзначаючи наукову важливість здійснену автором дисертації, розгерметизації складних метафоричних образів низки поетичних творів трьох львівських поетів, все ж таки цей інтерпретаційний процес треба було доводити до висновку про рівень художності цих творів, їх перспективи стосовно можливості зберігати свою художню вартість у «довгому часі» (М. Бахтін). При цьому варто було активніше вдаватися до об'єктивних критеріїв поцінування художності.

Проте вважаємо, що висловлені критичні зауваження не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної роботи, а можуть лише слугувати орієнтиром для подальших наукових пошуків Назара Данчишина.

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим нормам.

Отже, все зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація «Поліфонія поетичних світів Ігоря Калинця, Романа Кудлика та Григорія Чубая» за змістом, обсягом та оформленням відповідає вимогам, які встановлені в пунктах 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 27.07.2016) щодо кандидатських дисертацій, а її автор, **Назар Романович Данчишин, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література.**

Офіційний опонент – доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри української та
зарубіжної літератури Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Г.Д. Клочек

Підпис Клочека Г.Д. стверджую:
Проректор з наукової роботи Центральноукраїнського
державного педагогічного університету імені
Володимира Винниченка

С.П. Михида

19 серпня 2021 року